

اثر ویژگی‌های فردی حسابرس در تمایل به استفاده و اتکاء بر چک‌لیست

امید پورحیدری^۱

سعید بذرافشان^۲

تاریخ پذیرش: ۹۱/۷/۲۰

تاریخ دریافت: ۹۱/۴/۳

چکیده

هدف این مطالعه بررسی اثر ویژگی‌های فردی حسابرسان (نظیر تجربه و اعتماد به قضاوت شخصی) در تمایل به استفاده از چک‌لیست کشف تقلب و اتکاء بر نتایج بدست آمده از آن می‌باشد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه می‌باشد که روایی و پایایی آن به تأیید رسیده است. برای دستیابی به هدف مزبور از چک‌لیست کشف تقلبی استفاده شد که سودمندی آن در تحقیقات پیشین تأیید شده است. پرسشنامه‌هایی که حاوی چک‌لیست کشف تقلب بودند بین حسابرسان توزیع شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق روش تحلیل مسیر با کمک نرم افزار آموس انجام گرفت. نتایج تحقیق نشان داد با افزایش تجربه حسابرس و علاوه بر این با افزایش اعتماد حسابرس به قضاوت شخصی وی، تمایل او در استفاده از چک‌لیست راهنمای کشف تقلب، کاهش می‌یابد. این امر نیز باعث اتکاء کمتر حسابرس بر نتایج بدست آمده از چک‌لیست می‌گردد. ضمناً در بررسی اثر مستقیم (بدون واسطه متغیر میانی) تمایل به استفاده از چک‌لیست) تجربه و اعتماد به قضاوت شخصی حسابرس در اتکاء وی بر نتایج حاصل از چک‌لیست، نتایج بیانگر رابطه‌ای معکوس و معنی دار می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: ویژگی‌های فردی، چک‌لیست کشف تقلب، تمایل به استفاده، اتکاء بر نتایج.

۱- دانشجویار دانشگاه شهید باهنر کرمان

۲- کارشناس ارشد حسابداری (مسئول مکاتبات) Bazrafshan1364@Gmail.Com

۱- مقدمه

با توجه به اهمیت کار حسابرسان در اعتباربخشی به صورت‌های مالی شرکت‌ها و نقش اساسی آن‌ها در کشف تحریفات بااهمیت، ویژگی‌های فردی حسابرسان می‌تواند عملکرد آنها را در کشف و شناسایی تحریفات بااهمیت تحت تأثیر قرار دهد. با توجه به اهمیت این موضوع و با توجه به اهمیت چک‌لیست کشف تقلب در کشف و شناسایی تقلب، در مطالعه حاضر به بررسی تأثیر ویژگی‌های فردی حسابرسان در استفاده از چک‌لیست کشف تقلب و اتکاء بر نتایج آن پرداخته می‌شود.

چک لیست‌های راهنمای حسابرسی، چک لیست‌ها یا فرم‌های استاندارد هستند که حسابرسان را هنگام اتخاذ یک تصمیم یاری می‌رساند و از مورد توجه قرار گرفتن کلیه اطلاعات یا تلفیق آنها اطمینان می‌دهد. چک لیست راهنما از طریق کاهش پراکندگی در قضاوت حسابرسان، سبب افزایش انطباق رسیدگی‌ها با ضوابط موسسه و حرفه می‌شود (اریاب سلیمانی، ۱۳۷۹).

هایس^۱ (۲۰۰۶) در تحقیقی به طراحی چک‌لیست کشف تقلب و بررسی سودمندی آن در ارزیابی خطر تقلب پرداخت. در تحقیق حاضر اثر ویژگی‌های فردی بر استفاده از چک لیست مزبور و نهایتاً تکیه بر نتایج آن مورد بررسی قرار می‌گیرد.

شخصیت به همه ویژگی‌هایی اطلاق می‌شود که معرف رفتار یک شخص است. ویژگی‌های فردی افراد مانند سطح تحصیلات، تجربه، اعتماد به نفس و امیال و کشش‌های درونی ارتباطی تنگاتنگ با شخصیت افراد داشته و علاوه بر تأثیرگذاری بر آن، از آن تأثیر نیز می‌پذیرند و به همین دلیل این دو واژه معادل یکدیگر نیز بکار می‌روند (امین زاده، ۱۳۹۰).

اشخاص از بسیاری جهات با هم متفاوت هستند، هر چند ممکن است از نظر زیستی تقریباً شبیه یکدیگر

باشند ولی هیچگاه دو نفر کاملاً شبیه یکدیگر نیستند. افراد در روش فکر کردن، تشریح محیط و چگونگی واکنش در برابر محیط، منحصر به فرد هستند؛ یعنی افراد دارای ویژگی‌هایی هستند که در مجموع هستی آنها را تشکیل می‌دهد و این ویژگی‌های فردی می‌تواند بر رفتار و عملکرد آنها موثر باشد. از جمله ویژگی‌هایی که رفتار و عکس‌العمل افراد را ممکن است تحت تأثیر قرار دهد ویژگی‌هایی مانند تجربه، اعتماد به نفس و امیال و کشش‌های درونی می‌باشد.

علی‌رغم اینکه تحقیقات بیانگر سودمندی چک-لیست‌ها در ارزیابی خطر تقلب است اما شواهد نشان می‌دهد که حسابرسان به دلایل گوناگون به چک-لیست‌های حسابرسی اعتماد ندارند (هایس، ۲۰۰۶). عبارت دیگر، تحقیقات خارجی نشان می‌دهند در برخی از مواقع حتی اگر حسابرسان از چک‌لیست کشف تقلب استفاده نمایند به دلیل اعتماد به قضاوت شخصی خود یا داشتن تجربه در حرفه حسابرسی، به نتایج حاصل از چک لیست کشف تقلب در ارزیابی خطر تقلب اتکاء نمی‌کنند. بنابراین استفاده از چک لیست و اتکاء بر نتایج آن دو مقوله با اهمیت جداگانه‌ای هستند که نباید همسان در نظر گرفته شوند. به همین دلیل در تحقیق حاضر اثر متغیرهای مستقلی مانند تجربه و اعتماد به قضاوت شخصی هم بطور جداگانه و هم بطور یکجا بر دو مقوله فوق مورد بررسی قرار می‌گیرد.

با توجه به مطالب فوق، این سؤال مطرح می‌شود که آیا واقعاً ویژگی‌های فردی حسابرسان، نظیر تجربه و اعتماد به قضاوت شخصی می‌تواند عواملی اثرگذار در استفاده از چک لیست کشف تقلب و اتکاء بر نتایج حاصل از آن باشند؟

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

علی رغم تحقیقات متعددی که درباره چک لیست کشف تقلب انجام گرفته است (مانند: اینینگ و همکاران^۲ (۱۹۹۷)، سورنسن^۳ (۱۹۸۰)، آلبرچ و همکاران^۴ (۱۹۸۰)، آرکس و همکاران^۵ (۱۹۸۶)، لوب بک و همکاران^۶ (۱۹۸۹)، پینسوس^۷ (۱۹۸۹)، تاد و بنیاسات^۸ (۱۹۹۲)، داویس و همکاران^۹ (۱۹۹۳)، اکف و همکاران^{۱۰} (۱۹۹۴)، استین و همکاران^{۱۱} (۱۹۹۴) و وایت کاتن^{۱۲} (۱۹۹۶))، متأسفانه در حوزه موضوع اثر ویژگی‌های فردی در استفاده از چک لیست و اتکاء بر نتایج آن، تحقیق مجزایی هم در داخل و هم در خارج از کشور صورت نگرفته است. اما در تعداد محدودی از تحقیقات خارجی در خلال بررسی سودمندی چک لیست‌های طراحی شده، تنها نیم نگاهی به ویژگی‌های فردی شده است. این تحقیق‌ها در ادامه مورد بررسی قرار می‌گیرند.

وایت کاتن (۱۹۹۶) در تحقیقی که رابطه بین اعتماد به نفس حسابرس (اعتماد به قضاوت شخصی) را با استفاده از چک لیست راهنما مورد بررسی قرار داد به این نتیجه دست یافت، هر چقدر اعتماد به نفس حسابرس بالاتر باشد احتمال اینکه او از چک لیست راهنما استفاده کند کمتر است. اینینگ و همکاران (۱۹۹۷) به بررسی این موضوع پرداختند که چگونه استفاده از چک لیست راهنما، عملکرد حسابرس را در ارزیابی تقلب تحت تأثیر قرار می‌دهد. آنها متوجه شدند زمانی حسابرسان بر نتایج این چک لیست‌ها تکیه می‌کنند که بتوانند بین موقعیت‌ها با سطوح مختلف تقلب تفاوت قائل شوند.

علی‌رغم اینکه تحقیقات بیانگر سودمندی چک لیست‌ها در ارزیابی خطر تقلب است اما شواهد نشان می‌دهد که حسابرسان به دلایل گوناگون به چک لیست‌های حسابرسی اعتماد ندارند (هایس، ۲۰۰۶). تعدادی از عواملی که می‌تواند تاثیرگذار باشد عبارتند

از: اعتماد به نفس حسابرس، اندازه شرکت حسابرسی شونده، تجربه حسابرس و ... هایس (۲۰۰۶) در تحقیق خود به بررسی ارتباط بین اندازه شرکت و استفاده از چک لیست پرداخت. وی به این نتیجه رسید که بین استفاده از چک لیست راهنما و اندازه شرکت ارتباطی وجود ندارد، اما اعتماد به نفس و تجربه اثری معکوس دارند.

واندا لین ریلی^{۱۳} (۲۰۰۸)، به بررسی ارتباط‌های موجود بین چک لیست حسابرسی تقلب و کشف تقلب پرداخت، دنیس^{۱۴} (۲۰۰۹) نیز در پژوهش خود تحت عنوان "حسابرسی برای تقلب"، دلایلی را که باعث می‌شود حسابرسان در کشف تقلب ناتوان گردند تعیین نمود.

۳- فرضیه های پژوهش

در تحقیق حاضر فرضیه‌های زیر مورد آزمون قرار می‌گیرد:

۱) با افزایش اعتماد حسابرس به قضاوت شخصی- اش، تمایل وی به استفاده از چک لیست راهنمای کشف تقلب کاهش می‌یابد.

۲) با افزایش تجربه حسابرس، تمایل وی به استفاده از چک لیست راهنمای کشف تقلب کاهش می‌یابد.

۳) هرچه حسابرس تمایل بیشتری به استفاده از چک لیست کشف تقلب داشته باشد، در ارزیابی نهایی خطر تقلب مدیریت، میزان اتکاء وی به نتایج بدست آمده از چک لیست بیشتر خواهد بود.

۴) با افزایش تجربه حسابرس اعتماد وی به قضاوت شخصی‌اش بیشتر شده و باعث کاهش تمایل وی در استفاده از چک لیست و در نتیجه باعث اتکاء کمتر وی بر نتایج حاصل از چک لیست کشف تقلب می‌گردد.

خطر تقلب مدیریت را در شرکت مزبور ارزیابی نماید.

برای بالا بردن اعتبار و روائی محتوایی تحقیق، از قضاوت افراد متخصص استفاده شده است. در جهت حذف تعديلات وارده بر واریانس ناشی از انتخاب بیشینه و کمینه طیف لیکرت، تعداد ۶۰۰ پرسشنامه بین حسابرسان توزیع گردید و طی دو نوبت جمع-آوری شد. اطلاعات مربوط به توزیع پرسشنامه‌ها و دریافت آنها در جدول شماره ۱ آورده شده است.

در تحقیقات مبتنی بر پرسشنامه پایایی و روائی پرسشنامه از اهمیت خاصی برخوردار است. ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای آزمون محدود برابر با ۰.۹۶۹ گردید. این ضریب نشان می‌دهد پرسشنامه از پایایی مناسبی برخوردار است. در تحقیق حاضر روائی از دو دیدگاه محتوا و ساختار مورد آزمون قرار گرفته است. برای روائی محتوا در مرحله ممیزی، ابزار اندازه‌گیری بین تعدادی از متخصصان و صاحب نظران توزیع و بصورت مقدماتی اجرا گردید تا اگر توصیه‌هایی وجود دارد، پیشنهاد نمایند. در مطالعه حاضر به منظور تأیید روائی ساختاری، پرسشنامه مقدماتی مورد نظرخواهی تعداد محدودی از صاحب نظران قرار گرفت و از آنها خواسته شد که مفاهیم و سازه‌های غیر مرتبط با این تحقیق را ارزیابی و در صورت مشاهده شناسایی نمایند.

جامعه آماری این پژوهش شامل حسابرسان شاغل است، یعنی کلیه افرادی که به عنوان حسابرس در مؤسسات حسابرسی فعالیت می‌کنند. از آنجا که از تعداد افراد جامعه آماری اطلاعات دقیقی وجود ندارد از این رو در این تحقیق جهت محاسبه حجم نمونه از فرمول آماری کوکران استفاده شده است. حجم نمونه در سطح معناداری ۵ درصد، طبق این فرمول ۳۸۴ تعیین گردید.

۵) با افزایش تجربه حسابرس اعتماد وی به قضاوت شخصی‌اش بیشتر شده و این امر باعث کاهش اتکاء وی به نتایج بدست آمده از چک‌لیست کشف تقلب می‌گردد.

۶) با افزایش تجربه حسابرس، تمایل وی به استفاده از چک‌لیست راهنمای کشف تقلب کاهش یافته و این امر باعث می‌شود حسابرس اتکاء کمتری به نتایج بدست آمده از چک‌لیست کشف تقلب داشته باشد.

۷) با افزایش تجربه حسابرس، وی اتکاء کمتری به نتایج بدست آمده از چک‌لیست کشف تقلب خواهد داشت.

۴- روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر، از نوع تحقیقات پیمایشی است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه کتبی است که اعتبار ساختاری و محتوایی آن به تأیید رسیده است. در ابتدا با توجه به ادبیات نظری و تحقیقات قبلی پرسشنامه مقدماتی تهیه گردید. سپس پرسشنامه مقدماتی بین تعدادی از حسابرسان مؤسسات حسابرسی و اساتید حسابداری توزیع گردید و از آنان خواسته شد تا اگر توصیه‌هایی در ارتباط با سؤالات مطرح شده دارند، پیشنهاد نمایند. این توصیه‌ها دریافت و در پرسشنامه نهایی منظور گردید. با دریافت نظرات صاحب‌نظران و اعمال آنها در پرسشنامه مقدماتی پرسشنامه نهایی تهیه گردید.

پرسشنامه نهایی شامل دو بخش می‌باشد. بخش اول به اطلاعات جمعیت‌شناسی اختصاص داشت که در ارتباط با جنسیت، سطح تحصیلات و میزان تجربه حسابرسی پرسش‌شوندگان بود. در بخش دوم اطلاعاتی درباره یک شرکت ارائه گردید تا با توجه به آن اطلاعات، حسابرس در وهله اول با قضاوت ذهنی خود و سپس به کمک چک‌لیست کشف تقلب،

جدول شماره ۱: اطلاعات مربوط به توزیع و دریافت پرسشنامه‌ها

شرح	درصد	تعداد
پرسشنامه‌های توزیع شده	۱۰۰	۶۰۰
کل پرسشنامه‌های برگشتی	۴۴	۲۶۸
نوبت اول	۲۰	۱۲۰
نوبت دوم	۲۴	۱۴۸
پرسشنامه‌های قابل قبول برگشتی	۴۲	۲۵۵
پرسشنامه‌های برگشت داده نشده	۵۶	۳۳۲

جدول شماره ۲: اطلاعات جمعیت شناسی

تعداد	درصد کل	درصد جمعیتی
جنسیت:		
مرد	۲۲۷	٪۸۹
زن	۱۳	٪۵.۱
بدون پاسخ	۱۵	٪۵.۹
جمع	۲۵۵	٪۱۰۰
تحصیلات:		
فوق دیپلم و پایین‌تر	۱۸	٪۷.۱
لیسانس	۱۰۹	٪۴۲.۷
فوق لیسانس	۱۰۳	٪۴۰.۴
دکتری	۹	٪۳.۵
بدون پاسخ	۱۶	٪۶.۳
جمع	۲۵۵	٪۱۰۰
تجربه:		
کمتر از ۵ سال	۱۹	٪۷.۵
بین ۵ تا ۱۰ سال	۵۱	٪۲۰
بین ۱۰ تا ۱۵ سال	۷۱	٪۲۷.۸
بین ۱۵ تا ۲۰ سال	۶۳	٪۲۴.۷
بین ۲۰ تا ۲۵ سال	۳۵	٪۱۳.۷
بیشتر از ۲۵ سال	۱۰	٪۳.۹
بدون پاسخ	۶	٪۲.۴
جمع	۲۵۵	٪۱۰۰

۵-۲- آزمون فرضیه‌های پژوهش

در شکل شماره ۱ مدل مربوط به ارتباط بین متغیرهای تحقیق ترسیم شده است. متغیرهایی که در مربع یا مستطیل قرار می‌گیرند "متغیرهای مشاهده

در این تحقیق پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها از روش‌های آماری تحلیل مسیر با کمک نرم افزار آموس (Amos) استفاده شده است.

حسینی (۱۳۸۹) به نقل از کوک و کمپل^{۱۵} بیان می‌کند باید مدل‌های تئوریک بر اساس مجموعه روابط علی بین متغیرهای پیچیده بررسی شود. شوماخر و لومکس^{۱۶} (۱۳۸۸) معتقدند در تحلیل مسیر، تدوین مدل بخشی بسیار با اهمیت در مدل‌سازی معادله ساختاری محسوب می‌شود. در تحقیق حاضر از افرادی باتجربه برای تدوین مدلی مناسب کمک گرفته شد.

۵- یافته‌های پژوهش

۵-۱- اطلاعات جمعیت شناسی

اطلاعات جمعیت شناسی پرسشنامه‌های دریافت شده در جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود. از اطلاعات جمعیت شناسی پاسخ دهندگان به پرسشنامه‌ها می‌توان این‌گونه استنباط نمود که در مجموع پاسخ دهندگان از تجربه حرفه‌ای لازم جهت پاسخگویی به سؤالات برخوردار بوده‌اند.

تهیه شود، چقدر احتمال دارد شما از آن در ارزیابی خطر تقلب مدیریت از آن استفاده کنید؟)

اطلاعات آماری مربوط به پاسخ‌های داده شده به این سوالات در جدول شماره ۴ آورده شده است. میانگین پاسخ‌های داده شده به این ۳ سؤال به ترتیب برابر با ۶، ۵/۴۴ و ۵/۲۷ می‌باشد. با توجه به اطلاعات درج شده در جدول شماره ۵، می‌توان ادعا کرد به دلیل اینکه بنای مسیر منفی بدست آمده (۰/۲۵۷-)، اعتماد به قضاوت شخصی با تمایل به استفاده از چک‌لیست کشف تقلب رابطه‌ای معکوس دارد. بنابراین افزایش یکی باعث کاهش دیگری می‌شود و از آنجایی که سطح خطا کوچکتر از ۵ درصد بدست آمده، می‌توان ادعا نمود این ارتباط معنی‌دار نیز می‌باشد. دلیل این امر را می‌توان این‌گونه بیان نمود، حسابرسان تازه‌کار به دلیل این که به قضاوت شخصی خود اعتماد کافی ندارند، به دنبال راهنمایی برای انجام فعالیت‌های حسابرسی هستند. چک‌لیست‌ها نیز این ضعف حسابرسان تازه‌کار را پوشش می‌دهند. اما پس از گذشت چند سال این حسابرس تازه کار حسابرسی حرفه‌ای می‌گردد و به دلیل اینکه اکنون به قضاوت شخصی خود اعتماد بیشتری دارد، تمایل کمتری به استفاده از چک‌لیست کشف تقلب نشان می‌دهد.

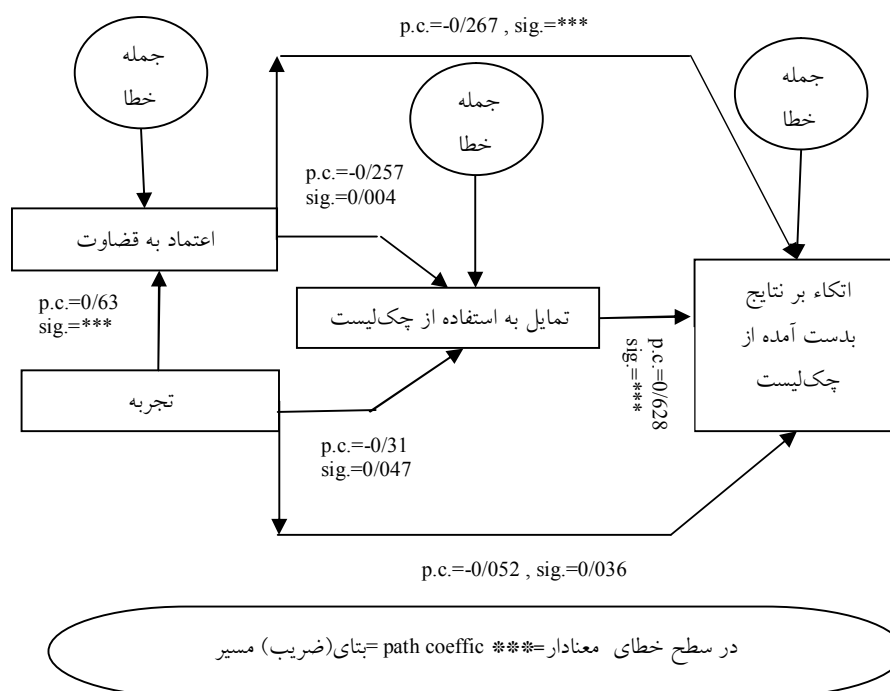
هایس (۲۰۰۶) در تحقیق خود ارتباط بین "اعتماد به قضاوت شخصی" و "تمایل به استفاده از چک‌لیست کشف تقلب" را از طریق آزمون آماری رگرسیون بررسی نمود. وی به این نتیجه رسید بین دو متغیر مزبور ارتباطی وجود ندارد. آرکس و همکاران (۱۹۸۶) و وایت کاتن (۱۹۹۶) نیز در تحقیقاتی رابطه بین این دو متغیر را مورد بررسی قرار دادند، آنها به این نتیجه دست یافتند هر چقدر اعتماد به نفس حسابرس بالاتر باشد احتمال اینکه او از چک‌لیست راهنما استفاده کند کمتر است.

شده (آشکار) "نامیده می‌شوند. خطوط مستقیم از یک متغیر آشکار به متغیر آشکار دیگر، نشان دهنده اثرات مستقیم است. هر متغیر وابسته‌ای یک "جمله خطا" دارد که درون یک بیضی قرار گرفته و به طور مستقیم به سمت متغیر وابسته خاصی نشانه رفته است. به دلیل اینکه تنها بخشی از متغیرهای وابسته توسط متغیرهای مشاهده شده پیش‌بینی می‌شوند، بخش تبیین نشده آن را جمله خطا می‌نامند که نشان دهنده سایر تأثیرات ممکن بر این متغیر است. جملات خطا در واقع بیانگر وجود متغیرهایی است که در مدل لحاظ نشده‌اند.

فرضیه اول: با افزایش اعتماد حسابرس به قضاوت شخصی‌اش، تمایل وی به استفاده از چک‌لیست راهنمای کشف تقلب کاهش می‌یابد.

فرضیه اول با مسیر B مرتبط است. جهت سنجش متغیر اعتماد به قضاوت شخصی، از حسابرسان سؤالی که پاسخ آن بر اساس طیف ۷ گزینه‌ای لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد طراحی گردیده بود، پرسیده شد (سؤال شماره ۷: به قضاوت خود در ارزیابی خطر تقلب مدیریت (بدون استفاده از چک‌لیست کشف تقلب) چه میزان اعتماد دارید؟). اطلاعات مربوط به پاسخ‌های داده شده به این سؤال در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود. میانگین پاسخ داده شده به این سؤال برابر با ۴/۶۷ می‌باشد.

جهت سنجش متغیر تمایل به استفاده از چک‌لیست کشف تقلب، از حسابرسان ۳ سؤال که پاسخ آنها بر اساس طیف ۷ گزینه‌ای لیکرت طراحی گردیده بود، پرسیده شد (سؤال شماره ۱: استفاده از چک‌لیست کشف تقلب تأثیری مثبت بر عملکرد حسابرس در ارزیابی خطر تقلب مدیریت دارد. سؤال شماره ۲: استفاده از چک‌لیست راهنمای کشف تقلب پیشنهاد شده، ابزار مناسبی برای ارزیابی خطر تقلب مدیریت است. سؤال شماره ۱: اگر چنین چک‌لیستی در آینده

شکل شماره ۱: مدل مربوط به ارتباط بین متغیرهای تحقیق

جدول شماره ۳: اطلاعات آماری مربوط به پاسخ سؤال شماره ۷ پرسشنامه

شماره سؤال	نمره طیف	کاملاً موافقم	نسبتاً موافقم	مخالقم	نظری ندارم	موافقم	نسبتاً موافقم	کاملاً موافقم	تعداد	درصد
		۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱		
۷	تعداد	۱۴	۴۲	۷۵	۱۰۵	۲۹/۴	۱۶/۵	۵/۵		
	درصد	۵/۵	۱۶/۵	۲۹/۴	۴۱/۲	۰	۶/۳	۰	۱/۲	

جدول شماره ۴: اطلاعات آماری مربوط به پاسخ سؤالات شماره ۱، ۶ و ۸ پرسشنامه

شماره سؤال	نمره طیف	کاملاً موافقم	نسبتاً موافقم	مخالقم	نظری ندارم	موافقم	نسبتاً موافقم	کاملاً موافقم	تعداد	درصد	
		۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱			
۱	تعداد	۹۲	۱۱۰	۴۰	۰	۱۱۰	۴۳/۱	۳۶/۱			
	درصد	۳۶/۱	۴۳/۱	۱۵/۷	۰	۴۳/۱	۰	۴/۳	۰/۸		
۶	تعداد	۳۶	۷۳	۱۲۲	۱۱	۱۲۲	۲۸/۶	۱۴/۱			
	درصد	۱۴/۱	۲۸/۶	۴۷/۸	۴/۳	۴۷/۸	۰	۴/۳	۰/۸		
شماره سؤال	نمره طیف	خیلی زیاد	نسبتاً زیاد	زیاد	بینابین	کم	نسبتاً کم	خیلی کم	بدون پاسخ	میانگین پاسخ‌ها	انحراف معیار
		۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱			
۸	تعداد	۵۸	۲۷	۹۳	۷۴	۰	۰	۰	۳	۵/۲۷	۱/۱۱
	درصد	۲۲/۷	۱۰/۶	۳۶/۵	۲۹	۰	۰	۰	۱/۲		

با توجه به اطلاعات درج شده در جدول شماره ۷ می‌توان ادعا کرد به دلیل اینکه ضریب بتای استاندارد، عددی منفی است (۰/۳۱-); تجربه با تمایل به استفاده از چک‌لیست رابطه معکوس دارند. از آنجایی که سطح خطا کوچکتر از ۵ درصد بدست آمده (۰/۰۴۷)، می‌توان ادعا کرد این رابطه معکوس معنی‌دار بوده و در نتیجه فرضیه فوق تأیید می‌گردد.

چک‌لیست کشف تقلب راهنمایی برای ارزیابی خطر تقلب محسوب می‌گردد. حسابرسی که تجربه کافی در حرفه داشته باشد انتظار می‌رود به جای اینکه از چک‌لیست کشف تقلب در ارزیابی خطر تقلب مساعدت طلب نماید با اتکاء بر تجربه خود خطر تقلب را در شرکت ارزیابی نماید. بنابراین این دو متغیر ارتباطی معکوس با یکدیگر دارند.

فرضیه دوم: با افزایش تجربه حسابرس، تمایل وی به استفاده از چک لیست راهنمای کشف تقلب کاهش می‌یابد.

فرضیه دوم با مسیر C مرتبط است. جهت سنجش متغیر تجربه، از حساب‌برسان میزان تجربه کاریشان در حرفه حسابرسی پرسیده شد. اطلاعات مربوط به تجربه افراد در جدول شماره ۶ مشاهده می‌شود. جهت سنجش متغیر تمایل به استفاده از چک‌لیست کشف تقلب، از حساب‌برسان ۳ سؤال که پاسخ آن بر اساس طیف ۷ گزینه‌ای لیکرت طراحی گردیده بود، پرسیده شد (سوالات شماره ۱، ۶ و ۸). اطلاعات آماری مربوط به پاسخ‌های داده شده به این سوالات در جدول شماره ۴ آورده شده است که در آزمون فرضیه قبل بررسی شد.

جدول شماره ۵: نتایج آزمون مسیر B با نرم افزار آموس (Amos)

مسیر B	بتای مسیر	خطای استاندارد	سطح خطا
اعتماد به قضاوت شخصی ← استفاده از چک لیست	-۰/۲۵۷	۰/۰۸۹	۰/۰۰۴

جدول شماره ۶: اطلاعات مربوط به تجربه حسابرسی پاسخ دهندگان

تجربه حسابرسی	تعداد	درصد کل	درصدتجمعی
کمتر از ۵ سال	۱۹	۷/۵٪	۷/۵٪
بین ۵ تا ۱۰ سال	۵۱	۲۰٪	۲۷/۵٪
بین ۱۰ تا ۱۵ سال	۷۱	۲۷/۸٪	۵۵/۳٪
بین ۱۵ تا ۲۰ سال	۶۳	۲۴/۷٪	۸۰٪
بین ۲۰ تا ۲۵ سال	۳۵	۱۳/۷٪	۹۳/۷٪
بیشتر از ۲۵ سال	۱۰	۳/۹٪	۹۷/۶٪
بدون پاسخ	۶	۲/۴٪	۱۰۰٪
جمع	۲۵۵	۱۰۰٪	-

جدول شماره ۷: نتایج آزمون مسیر C با نرم افزار آموس (Amos)

مسیر C	بتای مسیر	خطای استاندارد	سطح خطا
تجربه ← استفاده از چک‌لیست (C)	-۰/۳۱	۰/۰۷۸	۰/۰۴۷

۰/۰۰۱ بدست آمده است می‌توان ادعا کرد این رابطه مستقیم، معنی‌دار نیز می‌باشد. مهمترین موضوعی که حسابرس در صورت استفاده از چک‌لیست به آن پی می‌برد، تخمینی است که با کمک چک‌لیست کشف تقلب از خطر تقلب در شرکت زده است. از آنجایی که حسابرس مایل است از ابزار گوناگون جهت انجام هرچه بهتر حسابرسی بهره‌گیرد، انتظار می‌رود در صورت استفاده از چک‌لیست کشف تقلب نسبت به نتایج حاصل از آن بی‌تفاوت نباشد و آنرا در تصمیم‌گیری خود دخیل نماید. بنابراین هرچه حسابرس تمایل بیشتری به استفاده از چک‌لیست داشته باشد، اتکاء بیشتری نیز به نتایج حاصل از آن خواهد داشت. نتیجه آزمون این فرضیه با تحقیق هایس (۲۰۰۶) هماهنگی کامل دارد.

فرضیه چهارم: با افزایش تجربه حسابرس اعتماد وی به قضاوت شخصی‌اش بیشتر شده و باعث کاهش تمایل وی در استفاده از چک‌لیست و در نتیجه باعث اتکاء کمتر وی بر نتایج حاصل از چک‌لیست کشف تقلب می‌گردد.

این فرضیه با مسیرهای A، B و D مرتبط است. مسیرهای B و D به ترتیب در فرضیه‌های اول و سوم مورد بررسی قرار گرفتند. با توجه به اینکه این مسیرها ارتباطی معنادار را نشان می‌دهند، در ادامه مسیر A مورد بررسی قرار می‌گیرد.

فرضیه سوم: هرچه حسابرس تمایل بیشتری به استفاده از چک‌لیست کشف تقلب داشته باشد، در ارزیابی نهایی خطر تقلب مدیریت، میزان اتکاء وی به نتایج بدست آمده از چک لیست بیشتر خواهد بود. فرضیه سوم با مسیر D مرتبط است. جهت سنجش متغیر تمایل به استفاده از چک‌لیست کشف تقلب، از حسابرسان ۳ سؤال که پاسخ آن بر اساس طیف ۷ گزینه‌ای لیکرت طراحی گردیده بود، پرسیده شد (سؤالات شماره ۱، ۶ و ۸). اطلاعات آماری مربوط به پاسخ‌های داده شده به این سوالات در جدول شماره ۴ آورده شده است. جهت سنجش متغیر اتکاء بر نتایج بدست آمده از چک‌لیست، از حسابرسان سؤالی که پاسخ آن بر اساس طیف ۷ گزینه‌ای لیکرت طراحی گردیده بود، پرسیده شد (سؤال شماره ۹: اگر چنین چک‌لیستی در آینده تهیه شود، چقدر احتمال دارد در ارزیابی نهایی خطر تقلب، به نتایج بدست آمده از آن اتکاء کنید؟). اطلاعات آماری مربوط به پاسخ‌های داده شده به این سؤال در جدول شماره ۸ مشاهده می‌شود. میانگین پاسخ داده شده به این سؤال برابر با ۴/۹۶ می‌باشد. با توجه به اطلاعات درج شده در جدول شماره ۹ می‌توان ادعا کرد به دلیل اینکه ضریب بتای استاندارد عددی مثبت است (۰/۶۲۸)، تمایل به استفاده از چک-لیست با اتکاء بر نتایج بدست آمده از آن رابطه‌ای مستقیم دارد. از آنجایی که سطح خطا کوچکتر از

جدول شماره ۸: اطلاعات آماری مربوط به پاسخ سؤال شماره ۹ پرسشنامه

شماره سؤال	نمره طیف	خیلی زیاد	نسبتاً زیاد	زیاد	بینابین	کم	نسبتاً کم	خیلی کم	بدون پاسخ	میانگین پاسخها	انحراف معیار
		۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱			
۹	تعداد	۴۱	۲۲	۸۶	۹۲	۱۱	۰	۰	۳	۴/۹۶	۱/۱۳
	درصد	۱۶/۱	۸/۶	۳۳/۷	۳۶/۱	۴/۳	۰	۰	۱/۲		

به بررسی مسیر E پرداخته می‌شود. جهت سنجش متغیر اعتماد به قضاوت شخصی، از حسابرسان سؤالی که پاسخ آن بر اساس طیف ۷ گزینه‌ای لیکرت طراحی گردیده بود، پرسیده شد (سؤال شماره ۷). اطلاعات مربوط به پاسخ‌های داده شده به این سؤال در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود. جهت سنجش متغیر اتکاء بر نتایج بدست آمده از چک‌لیست، از حسابرسان سؤالی که پاسخ آن بر اساس طیف ۷ گزینه‌ای لیکرت طراحی گردیده بود، پرسیده شد (سؤال شماره ۹). اطلاعات آماری مربوط به پاسخ‌های داده شده به این سؤال در جدول شماره ۸ مشاهده می‌شود.

همانطور که در جدول شماره ۱۰ مشاهده می‌شود، بین تجربه و اعتماد حسابرسان به قضاوت شخصی‌اش رابطه‌ای مستقیم (به دلیل مثبت بودن ضریب بتا (۰/۶۸)) و معنی دار (به دلیل اینکه سطح خطا کوچکتر از ۰/۰۰۱ است) وجود دارد. از طرف دیگر مطابق آنچه در جدول شماره ۱۱ مشاهده می‌گردد، اعتماد به قضاوت شخصی با اتکاء به نتایج حاصل از چک‌لیست رابطه‌ای معکوس و معنی دار دارد. بنابراین، می‌توان ادعا کرد با افزایش تجربه حسابرسان اعتماد وی به قضاوت شخصی‌اش بیشتر شده و نهایتاً باعث کاهش اتکاء وی به نتایج بدست آمده از چک‌لیست کشف تقلب می‌گردد.

همانطور که در جدول شماره ۱۰ مشاهده می‌شود، بین تجربه و اعتماد حسابرسان به قضاوت شخصی‌وی رابطه‌ای مستقیم (به دلیل مثبت بودن ضریب بتا (۰/۶۳)) و معنی دار (به دلیل اینکه سطح خطا کوچکتر از ۰/۰۰۱ است) وجود دارد. طبق جدول شماره ۵ اعتماد به قضاوت شخصی نیز با تمایل به استفاده از چک‌لیست رابطه‌ای معکوس و معنی دار دارد. از طرف دیگر با توجه به جدول شماره ۹ تمایل به استفاده از چک‌لیست کشف تقلب رابطه‌ای مستقیم و معنی دار با اتکاء بر نتایج حاصل از چک‌لیست دارد. بنابراین، می‌توان ادعا کرد با افزایش تجربه حسابرسان اعتماد وی به قضاوت شخصی‌اش بیشتر شده و تمایل وی به استفاده از چک‌لیست کشف تقلب کاهش یافته و نهایتاً اتکاء حسابرسان به نتایج حاصل از چک‌لیست کمتر می‌گردد. متأسفانه درباره ارتباط تجربه با سایر متغیرها مانند اعتماد به قضاوت شخصی، اتکاء بر نتایج و ... هیچ تحقیقی صورت نگرفته است.

فرضیه پنجم: با افزایش تجربه حسابرسان اعتماد وی به قضاوت شخصی‌اش بیشتر شده و این امر باعث کاهش اتکاء وی به نتایج بدست آمده از چک‌لیست کشف تقلب می‌گردد.

این فرضیه با مسیرهای A و E مرتبط است. مسیر A در فرضیه پیشین مورد بررسی قرار گرفت، در ادامه

جدول شماره ۹: نتایج آزمون مسیر D با نرم افزار آموس (Amos)

مسیر D		
خطای استاندارد	بتای مسیر	سطح خطا
۰/۰۴۶	۰/۶۲۸	***

*** در سطح خطای ۰/۰۰۱ معنادار می‌باشد.

جدول شماره ۱۰: نتایج آزمون مسیر A با نرم افزار آموس (Amos)

مسیر A		
خطای استاندارد	بتای مسیر	سطح خطا
۰/۰۳۸	۰/۶۳۰	***

*** در سطح خطای ۰/۰۰۱ معنادار می‌باشد.

فرضیه ششم: با افزایش تجربه حسابرس، تمایل وی به استفاده از چک لیست راهنمای کشف تقلب کاهش یافته و این امر باعث می‌شود حسابرس اتکاء کمتری به نتایج بدست آمده از چک‌لیست کشف تقلب داشته باشد.

فرضیه ششم با مسیرهای C و D مرتبط است. این مسیرها به ترتیب در فرضیه های دوم و سوم مورد بررسی قرار گرفتند. با توجه به اطلاعات درج شده در جدول شماره ۷، به دلیل اینکه ضریب بتای استاندارد عددی منفی است (۰/۳۱-)، تجربه با تمایل به استفاده از چک‌لیست رابطه معکوس دارند. از آنجایی که سطح خطا کوچکتر از ۵ درصد بدست آمده است (۰/۰۴۷)، می‌توان ادعا کرد این رابطه معکوس معنی‌دار می‌باشد. از طرف دیگر طبق جدول شماره ۹، در مسیر D به دلیل اینکه ضریب بتای استاندارد عددی مثبت است (۰/۶۲۸)، تمایل به استفاده از چک-لیست با اتکاء بر نتایج بدست آمده از آن رابطه‌ای مستقیم دارد. از آنجایی که سطح خطا کوچکتر از ۰/۰۰۱ بدست آمده است، می‌توان ادعا کرد این رابطه مستقیم معنی‌دار می‌باشد. بنابراین فرضیه فوق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

فرضیه هفتم: با افزایش تجربه حسابرس، وی اتکاء کمتری به نتایج بدست آمده از چک‌لیست کشف تقلب خواهد داشت.

این فرضیه با مسیر F مرتبط است. جهت سنجش متغیر تجربه، از حسابرسان میزان تجربه کاریشان در حرفه حسابرسی پرسیده شد. اطلاعات مربوط به تجربه افراد در جدول شماره ۶ مشاهده می‌شود. جهت سنجش متغیر اتکاء بر نتایج بدست آمده از چک‌لیست، از حسابرسان سؤالی که پاسخ آن بر اساس طیف ۷ گزینه‌ای لیکرت طراحی گردیده بود، پرسیده شد (سؤال شماره ۹). اطلاعات آماری مربوط به پاسخ‌های داده شده به این سؤال در جدول شماره ۸ مشاهده می‌شود. میانگین پاسخ داده شده به این سؤال ۴/۹۶ می‌باشد.

همانطور که در جدول شماره ۱۲ مشاهده می‌شود، بین تجربه و اتکاء به نتایج بدست آمده از چک‌لیست رابطه‌ای معکوس (ضریب بتا = ۰/۰۵۲-) و معنی‌دار (سطح خطا = ۰/۰۳۶) وجود دارد. بنابراین می‌توان ادعا کرد که با افزایش تجربه حسابرس، وی اتکاء کمتری به نتایج بدست آمده از چک‌لیست کشف تقلب خواهد داشت. حسابرسان هر چه تجربه بیشتری کسب کنند و به عبارت دیگر سال‌های بیشتری در حرفه حسابرسی مشغول فعالیت باشند، با توجه به سابقه‌ای که در شناسایی خطرهای تقلب در شرکت‌ها داشته‌اند ممکن است چک‌لیست‌ها را ابزاری بدانند که حسابرسان را از توجه به تعدادی از بسترهای خطر که ممکن است بااهمیت باشند باز دارند. به همین دلیل حسابرسان با تجربه به نتایج حاصل از چک‌لیست‌ها اتکاء کمتری می‌کنند.

جدول شماره ۱۱: نتایج آزمون مسیر E با نرم افزار آموس (Amos)

مسیر E		
خطای استاندارد	بتای مسیر	سطح خطا
۰/۰۶۶	-۰/۲۶۷	***

***در سطح خطای ۰/۰۰۱ معنادار می‌باشد.

جدول شماره ۱۲: نتایج آزمون مسیر F با نرم افزار آموس (Amos)

مسیر F		
خطای استاندارد	بتای مسیر	سطح خطا
۰/۰۵۷	-۰/۰۵۲	۰/۰۳۶۰

۶- نتیجه گیری و بحث

هدف این مطالعه بررسی اثر ویژگی‌های فردی حسابرس نظیر تجربه و اعتماد به قضاوت شخصی در استفاده از چک‌لیست کشف تقلب و اتکاء بر نتایج حاصل از آن می‌باشد. برای دستیابی به این هدف با کمک چک لیست کشف تقلب طراحی شده در تحقیق هایس (۲۰۰۶)، اثر ویژگی های فردی حسابران بر استفاده از و تکیه بر نتایج این نوع چک لیست مورد بررسی قرار گرفت.

نتایج تحقیق نشان داد، با افزایش تجربه حسابرس و همچنین با افزایش اعتماد حسابرس به قضاوت شخصی وی، تمایل حسابرس در استفاده از چک لیست راهنمای کشف تقلب، کاهش می‌یابد. کاهش تمایل حسابرس در استفاده از چک لیست کشف تقلب باعث اتکاء کمتر حسابرس بر نتایج بدست آمده از آن می‌گردد. علاوه بر این در این تحقیق اثر مستقیم و بدون واسطه تجربه و اعتماد به قضاوت شخصی حسابرس بر روی اتکاء وی بر نتایج حاصل از چک لیست کشف تقلب نیز مورد بررسی قرار گرفت. نتیجه این آزمون نیز بیانگر رابطه ای معکوس و معنی دار بود. اثر ویژگی فردی تجربه بر روی ویژگی فردی اعتماد به قضاوت شخصی نیز مورد بررسی قرار گرفت که نتیجه این آزمون بیانگر رابطه مستقیم و معنی دار بود.

در فرآیند حسابرسی برای انجام فعالیت‌های مختلف، چک‌لیست‌های متفاوتی وجود دارد. حسابران تازه‌کار به دلیل این که به قضاوت شخصی خود اعتماد کافی ندارند، به دنبال راهنمایی برای انجام فعالیت‌های حسابرسی هستند. چک‌لیست‌ها این ضعف حسابران تازه‌کار را پوشش می‌دهند و می‌توانند تکیه گاه مناسبی برای آنها باشند. اما پس از گذشت چند سال، حسابرس تازه کار به حسابرسی حرفه‌ای مبدل می‌گردد و به دلیل اینکه اکنون به

قضاوت شخصی خود اعتماد بیشتری دارد، تمایل کمتری به استفاده از چک‌لیست کشف تقلب نشان می‌دهد و حتی در صورت استفاده از چک لیست کشف تقلب، احتمال کمتری دارد که به نتایج حاصل از چک لیست اعتماد کند.

با توجه به این که در تحقیق حاضر اثر دو متغیر تجربه و اعتماد به قضاوت شخصی بر استفاده از و تکیه بر نتایج حاصل از چک لیست مورد بررسی قرار گرفت، پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی اثر متغیرهای دیگری نظیر اندازه و نوع شرکت تحت حسابرسی نیز مورد بررسی گیرد. با توجه به این که چک لیست مورد آزمون در تحقیق حاضر، در تحقیقات پیشین از لحاظ کارایی و سودمندی مورد تأیید قرار گرفته است، پیشنهاد می‌شود حسابران با تجربه نیز از این چک لیست استفاده نمایند و به نتایج آن اعتماد کنند. علاوه بر این به حسابرسانی که به قضاوت شخصی خود به هر دلیلی اعتماد زیادی دارند نیز پیشنهاد می‌گردد به صرف اعتماد به نفس بالای خود، خود را از نتایج استفاده از چک لیست کشف تقلب محروم نسازند.

از آنجایی که سودمندی چک‌لیست‌ها تأیید گردیده است، به جامعه حسابداران رسمی و کمیته تدوین کننده استانداردهای حسابرسی پیشنهاد می‌شود چک‌لیست تهیه شده در اینگونه تحقیقات را مبنا قرار داده و با نظرات کارشناسان خبره خود تغییرات مورد نیاز را اعمال کرده و حسابران را ملزم به استفاده از چک‌لیست مزبور در فرآیند تخمین خطر تقلب نمایند.

تحقیق حاضر همانند سایر تحقیقات پیمایشی با یک سری محدودیت‌هایی مواجه بوده است. محدودیت‌های تحقیق عمدتاً مربوط به عواملی هستند که تعمیم پذیری نتایج را به نوعی تحت تأثیر قرار می‌دهند. پرسشنامه متکی به حافظه افراد پاسخ دهنده

- clients". The Accounting Review (January); 68:135-150.
- 8) Dennis FD. (2009). Auditing for fraud or what does fraud look like. Middle Management Conference Nashville, TN.
- 9) Eining M, Jones D and Loebbecke J. (1997). "Reliance on decision aids: An examination of auditors' assessment of management fraud". Auditing: A Journal of Practice and Theory; 16:1-19.
- 10) Hayes T. (2006). An examination of the factors that influence an auditor's decision to use a decision aid in their assessment of management fraud. dissertation prepared for the degree of doctor of philosophy. University of North Texas.
- 11) Loebbecke J, Eining M, and Willingham J. (1989). "Auditors' experience with material irregularities: frequency, nature, and detectability". Auditing: A Journal of Practice and Theory; 8:1-28.
- 12) O'Keefe T, Simunic D and Stein M. (1994). "The production of audit services: evidence from a major public accounting firm". Journal of Accounting Research; 32:241-261.
- 13) Pincus K. (1989). The efficacy of a red flags questionnaire for assessing the possibility of fraud. Accounting, Organizations And Society; 14:153-163.
- 14) Sorenson, J.E. and T.L. Sorenson. (1980). Detecting management fraud: Some organizational strategies for the independent auditor. In: Management Fraud: Detection and Deterrence, edited by R.K. Elliott and J.J. Willingham. Princeton, NJ: Petrocelli Books.
- 15) Stein M, Simunic D and O'Keefe T. (1994). "Industry differences in the production of audit services". Auditing. A Journal of Practice and Theory; 13:128-142.
- 16) Todd P and Benbasat I. (1992). "The use of information in decision making: An experimental investigation of the impact of computer-based decision aids". MIS Quarterly; 16:373-393.
- 17) Wanda L. (2008). Fraud: what's it all about? audit and advisory services. Ethics And Fraud In The Workplace.
- 18) Whitecotton S. (1996). "The effects of experience and confidence on decision aid reliance: A causal model". Behavioral Research in Accounting; 8:194-216.

است و فقط آنچه را که وی گزارش می‌دهد می‌توان مورد بررسی قرار داد. در حالیکه آنچه را که پاسخ دهنده در عمل انجام می‌دهد ممکن است متفاوت با مواردی باشد که ذکر می‌کند. تعداد سؤالات زیاد پرسشنامه این پژوهش نیز ممکن است باعث خستگی پاسخ‌دهندگان و در نتیجه کاهش میزان دقت پاسخ‌گویی حسابرسان شود.

فهرست منابع

- ۱) ارباب سلیمانی، عباس. (۱۳۷۹). فرهنگ اصطلاحات حسابرسی، نشریه ۱۳۸، تهران، سازمان حسابرسی، چاپ اول.
- ۲) امین زاده، رحیم. (۱۳۹۰). رفتارهای شخصیتی (پرسنلی). دوره مربوط به مهارتهای اساسی در حسابرسی، دیوان محاسبات کشور، تاریخ ۱۳۹۰/۴/۲۰: www.dmk.ir/pdf/raftarhaye_shakhsiati.pdf
- ۳) حسینی، سید جواد. (۱۳۸۳). بررسی اثرات مستقیم و غیر مستقیم مشارکت در تهیه بودجه بر عملکرد مدیران شرکت‌های دولتی. پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری. دانشگاه شهید باهنر کرمان. دانشکده مدیریت.
- ۴) شوماخر، رندال ای و لومکس، ریچارد جی. (۲۰۰۴). مقدمه‌ای بر مدل‌سازی معادله ساختاری. وحید قاسمی. انتشارات جامعه شناسان [۱۳۸۸]. چاپ اول.
- 5) Albrecht W, Albrecht CC and Albrecht CO. (2004). "Fraud and corporate executives: agency, stewardship and broken trust". Journal of Forensic Accounting; 5:109-130.
- 6) Arkes H, Dawes R and Christensen C. (1986). "Factors influencing the use of a decision rule in a probabilistic task". Organizational Behavior and Human Decision Processes; 37: 93-110.
- 7) Davis L, Ricchiute D and Trompeter G. (1993). "Audit effort, audit fees, and the provision of non-audit services to audit

یادداشت‌ها

- ¹ Hayes
- ² Eining and et all
- ³ Sorenson
- ⁴ Albrecht and et all
- ⁵ Arkes and et all
- ⁶ Loebbecke and et all
- ⁷ Pincus
- ⁸ Todd and Benbasat
- ⁹ Davis
- ¹⁰ O'Keefe
- ¹¹ Stein
- ¹² Whitecotton
- ¹³ Wanda Lynn Riley
- ¹⁴ Dennis F. Dyncus
- ¹⁵ Cook & Campel
- ¹⁶ Shomakher & Lomax